

ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ОСОБИСТОСТІ НЕПОВНОЛІТНЬОГО ЗЛОЧИНЦЯ

Злочинність неповнолітніх — соціальне явище, характерне будь-якого суспільства, обумовлене сукупністю економічних, культурних, політичних чинників. Це особлива складова злочинності, що відображає добробут, моральні підвалини та моральний образ суспільства.

Науковими дослідженнями в галузі криминології встановлено, що чим раніше людина вчинить злочин, тим вища потенційна ймовірність того, що вона продовжить злочинну діяльність у зрілому віці, а злочини, які вона вчинятиме, швидше за все, стануть більш тяжкими та цинічними [7, с. 20-27].

Причини злочинності неповнолітніх різноманітні. Її центральна ланка — людина, яка вчинила злочин, в даному випадку — не повнолітня. Наукове дослідження особистості неповнолітнього злочинця дозволить створити необхідну теоретичну основу для розробки ефективного механізму протидії злочинності та прогнозування індивідуальної злочинної поведінки [4, с. 41].

У криминологічній літературі зустрічаються різні погляди на порядок вивчення особистості злочинця. Особу злочинця необхідно характеризувати за такими ознаками: соціально-демографічні, кримінально-правові, моральні властивості та психологічні особливості, соціально-значущі фізіологічні ознаки [2, с. 112].

Виходячи з представленої структури, на підставі моніторингу даних судової статистики проаналізуємо особу сучасного неповнолітнього злочинця та злочинів, які вчиняються цією категорією осіб.

Основною соціально-демографічною ознакою неповнолітнього злочинця є його вік. Відповідно до Кримінального кодексу України неповнолітніми визнаються особи, яким на час скоєння злочину виповнилося 14 років, але не виповнилося 18 років.

За даними судової статистики, 69% злочинів неповнолітні скоюють у віці 16–17 років. Дані показники пояснюються не лише високою криминогенною активністю молоді у цьому віці, а й тим, що до 16 років неповнолітні підлягають кримінальній відповідальності за обмежений ст. 20 КК РФ перелік злочинів. З 16 років неповнолітні несуть кримінальну відповідальність за злочини, прописані в КК РФ, цим і зумовлений настільки високий показник.

Проте останніми роками спостерігається тривожна тенденція до зростання злочинності серед осіб 14–15 років.

Так, за даними судової статистики, у 2015 р. означеною категорією осіб було зареєстровано 27,6% скоєних неповнолітніми злочинами, у 2016 р. – 28%, у 2017 р. цей показник збільшився до 31%, 2018 р. – до 32% .

Якщо зважити на той факт, що особи віком від 14 до 15 років притягуються до кримінальної відповідальності в основному за тяжкі насильницькі та корисливі злочини, то виявлена тенденція не може не викликати побоювання.

Слід зазначити що у ранньому віці підліток починає вчиняти злочини, то ймовірніше, що він стане рецидивістом. Поділяючи його думку, резюмуємо, що дана ситуація потребує пильної уваги суспільства та держави.

Наступною важливою характеристикою особистості неповнолітнього злочинця є його стать.

У 93,5% випадків неповнолітній злочинець - особа чоловічої статі. Даний показник обумовлений відмінностями між особами чоловічої та жіночої статі у соціальних, психологічних та фізіологічних характеристиках особистості, різницею їх виховання та інтересів.

Зазначимо, що за останні три роки намітилася тенденція зниження злочинності серед неповнолітніх дівчат: у 2015 р. на їхню частку серед злочинів, які скоюють неповнолітні, припадало 7,3%, у 2016 р. – 7,6%, у 2017 р. – 6,5%, 2018 - 6,9%.

Можна констатувати, що суттєво знизилася динаміка лякаючих темпів фемінізації злочинності неповнолітніх, зареєстрованих на початку 2000 року.

Це позначилося і на організації кримінально-виконавчої політики держави

Якщо проаналізувати зайнятість та рід діяльності неповнолітніх злочинців, то, згідно зі статистичними даними, на момент скоєння злочину 68 % із них були учнями, 29 % — не учнями та не працюючими. Таким чином, зайнятість неповнолітніх, їх рід діяльності нині безпосередньо не впливає на кримінальну активність неповнолітніх.

Однак окремі вчені, які вивчали матеріали кримінальних справ неповнолітніх злочинців, встановили факт негативного відношення або повної відсутності зацікавленості у навчанні у 97% неповнолітніх [5, с. 160].

Наведена особливість перешкоджає розвитку та соціалізації неповнолітніх осіб, ускладнює формування соціально-корисних навичок, веде до примітивізації їхньої активної поведінки.

Вчення про особистість злочинця викликає великий інтерес у кримінології. На сьогоднішній день не сформовано єдиної та досконалої теорії особистості. Особливого значення мають питання, що виникають у зв'язку з вивченням особистості неповнолітнього злочинця.

З урахуванням індивідуальних моральних та психологічних особливостей неповнолітнього суд повинен призначити справедливе покарання за скоєний злочин і водночас забезпечити виховний вплив на особу підлітка, який потребує особливого захисту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кримінальний кодекс України.
2. Павлов, І. М. (2015). Кримінальна психологія: Навч. посіб. Київ: КНУ ім. Т. Шевченка.
3. Фоміна, Н. В. (2017). Психологічні аспекти злочинності: теорія і практика. Харків: Видавництво Харківського національного університету.
4. Шапар, С. В. (2019). Кримінологія: Навч. посіб. Київ: Видавництво Либідь.
5. Іванова, Л. О. (2016). Особливості психологічного аналізу злочинців серед неповнолітніх. Київ: Видавництво Київського університету.
6. Кравець, М. Г. (2014). Соціологія злочинності: теорія і практика. Львів: Видавництво Львівського національного університету.